

Málnási Ferenc

A legnagyobb mesemondó

(185 éve született Jókai Mór)

Kristóf György szavait idézhetjük, aki szerint Jókai „hosszú nyolcvanéves életpályájának minden percét a nemzetnek, magyarságunknak szentelte, nagy mestermondó, mégis egész életén át soha nem lankadó buzgalommal költő volt.”

Hozzátehetjük, életében is páratlan volt a népszerűsége, a történelmi események nem sodorták el, nem törték meg. Magyar nyelven ő írt először igazán olvasmányos prózát, talán Arany Jánosnál gazdagabb szókinccsel. Kosztolányi Dezső számára Jókai „az álmok országának koronázatlan királya”. Mikszáth Kálmán szerint „Jókai számára mindent megadott a természet, ami egy világra szóló nagy íróhoz kell, csak a boldogtalanságot nem.”

A Komáromban született, majd Pápán tanuló diák, Petrovics barátja, majd Pesten a Petőfi Sándor szervezte Tízek Társasága tagja lett, szerkesztette az *Életképek* című radikális folyóiratot, mely a fiatalok szócsövévé vált. 1848. március 15-én Jókai a forradalomba torkolló események egyik vezető alakja, a „márciusi ifjak” egyike volt, ő olvasta fel a Pilvax kávéházban az ifjúság követeléseit tartalmazó „12 pontot”. Barátai, Petőfi is, ellenezték a Laborfalvi Rózával megkötött házasságot, de tévedtek, mert a bátor, áldozatkész feleség elintézte, hogy férje neve is rajta legyen azon a listán, amelyen Klapka György tábornok komáromi védőinek neve szerepelt. Számukra Bécs kénytelen volt szabad elvonulást és büntetlenséget biztosítani, menedéklevelet adni. Az is a feleség érdeme, hogy egész élete során nyugodt otthont biztosított az író-férj számára — az alkotáshoz.

Jókai mozgékony és gazdag képzelete, fantáziája segítségével bejárta a múltat és a jövőt, a földtörténet ember előtti világát, az ember nem látta tájakat, a föld mélyét s a magasságokat. Valószerűvé, hitelessé tudta tenni a nem valóságot is, s az ismeretet a mese varázsával gazdagította. „Elbeszéléseim — írta Jókai — játszanak a tengereken és azok szigetein, Észak- és Dél-Amerikában, a régi és az új Egyiptomban, a caesarok Rómájában s a forradalmi Rómában, Párizsban, Londonban, Szent-Pétervárott, Lengyelországban, az orosz sivatagokon, Szibériában, Törökország története, Kelet meséi, Sztambul nagy tért foglalnak el regényeim-

---

---

ben, hozzájárul a Krím, a Kaukázus, tovább Perzsia, Afganisztán, Kína, az Amúr-vidék, Ázsia pompás városai, majd Szíria, a régi Palesztina, visszatérve Szicília, az egész olasz paradicsom, Ragusa, Bosznia, azután Poroszország, megállapodván a régi Bécsben...”

Egy liberális elvekkel átszőtt patriarchális világképet hordozott lelkében, ebből fakadt jósága, igazságossága, emberi megértésre vágyó érzésvilága. Epikájának alapegysége az életkép. Virtuóz a mese szövésében, regényeiben a fordulat cselekmény uralkodik s ehhez igazodik a lélekrajz is. Az élet bonyolult valóságának bemutatásában az egyik póluson a jók, a nemesek, az önzetlenség, a másikon a gonoszok, az aljasok, az árulók állnak. A küzdelemben a valóságos érték, a jó törvényszerűen győz az erkölcsileg értéktelenen, a rosszon.

A forradalom és szabadságharc utáni elnyomatás éveiben a közelmúlt nagy küzdelmeivel, kiváló egyéniségével, a reformkor, a 40-es évek, a szabadságharc eseményeinek, eszményeinek a felidézésével önbizalmat, erőt sugallt, adott nemzetársainak. Legmélyebb élménye az ország átalakulása volt, az a folyamat, amely a régi, nemesi Magyarország helyébe az újat, a polgárit léptette. Történeteit a mesemondók szárnyaló képzeletével, s az előbeszéd természetességével adta elő, így vált a magyar prózastílus megújítójává.

Legnépszerűbb művei a 19. századi nemzeti törekvésekhez fűződnek: *Egy magyar nábob* (1853), *Kárpáthy Zoltán* (1854), *A kőszívű ember fiai* (1869), *Fekete gyémántok* (1870), *És mégis mozog a föld* (1872). Anekdotikus, életképszerű regénye: *Az új földesúr* (1862), vallomásos regénye: *Az aranyember* (1873), a felvilágosodás korába vezet el a *Rab Ráby* (1879), a Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc idejébe *A lőcsei fehéresszony* (1885), s életszerű, de balladai elemekkel átszőtt népi életet mutatott be a *Sárga rózsza* (1893) című művében.

Számos művének színhelye Erdély, s szereplői pedig erdélyiek, magyarok, székelyek, de románok és szászok is. „Huszonkilenc éve annak, hogy a világban járok, huszonkilenc napja, hogy Erdélyben járok. Huszonkilenc év alatt nem láttam annyi szépet, nem érzett a szívem annyi kedves érzést, mint e huszonkilenc nap alatt Erdélyben. Minden táj, amelyre léptem, újabb tanúsága volt annak, hogy miért szeretik az erdélyiek oly nagyon hazájukat. S mindenki, akivel találkoztam, férfi, hölgy, még a gyermek is, meggyőzött afelől, hogy Erdély nem szűnt meg bölcsője lenni minden szépnek és nemesnek” — mondta Jókai Mór Kolozsváron, 1853. június 1-jén.

Személy szerint nekem ilyen szép és nemes írás, kedves Jókai-mese a *A Tengerszem tündére*, benne a Szent Anna-tó leírása és egy népi történet a tündérlány s a pásztorfiú szerelméről. „A szép mesét nem feledjük, emlékezünk rá, így vagyunk Jókai meséivel is, aki olvasta, soha el nem felejt, kívánja újra meg újra hallani. Nemcsak mi magyarok, de a világ minden művelt népe így van Jókai-ival: szereti, olvassa. Ezért mondjuk azt, hogy Jókai a világirodalomnak is egyik mesemondója, regényírója” (Kristóf György).

„Budapesti irodalomtörténész vagyok”

Nagy Pál beszélgetése Pomogáts Bélával

— *A hetvenedik születésnapodra 2005-ben, Budapesten megjelent Pomogáts-változatok című kiadvány annak idején közhírré tette: eddig az időpontig összesen 72 önálló köteted látott napvilágot — különböző kiadóknál. A teljesítmény — egy irodalomtörténész le nem zárult pályáját tekintve: több mint egyedülálló. És soroljuk ide az általad szerkesztett, sajtó alá rendezett kiadványok tetemes mennyiségét is, valamint az utóbbi évek termését. Ennek a könyvtármű munkájának nem kis része erdélyi vonatkozású; a pályakezdő köteted is (Kuncz Aladár. Kismonográfia. 1968) szorosan ide kapcsolódik.*

Tudjuk, Budapesten születted: édesapád építészmérnök, édesanyád orvos volt. 1969-ben jártál először Erdélyben. Ettől kezdve folyamatosan, körültekintően figyelemmel kísérted/kíséred az erdélyi magyar irodalom alakulásának eseményeit. Kötetek, tanulmányok egész sora tanúskodik erről a lankadatlan szellemi vonzódásról. A Kuncz Aladárral való nyitást követte esztendőik során a Tamási, Nyirő, Áprily, Dsida, Sütő, Kányádi — meg mások — iránti szakadatlan figyelem és ragaszkodás.

Megkérdem: voltaképp mi indított el ebbe az irányba? Mi a a gyökere — ha szabad így fogalmaznom — az irodalomtörténész Pomogáts Béla töretlen, mély Erdély-szerelmének?

— *Az erdélyi magyar irodalmat korai gyerekkorom óta olvastam, otthon a családi könyvtárban voltak Tamási Áron-, Nyirő József- és Kuncz Aladár-*
